

MINDHÁROM NYUGDÍJPILLÉRE EGYEDI PROBLÉMÁK JELLEMZŐEK

Az első pillér is sérülhet a magánnyugdíjpénztárak államosításával

A magánnyugdíjpénztárak mind az előző, mind a mostani kormány érdeklődésének középpontjába kerültek. A tavaly elfogadott, majd Sólyom László akkori köztársasági elnök alkotmányossági kifogásain megbukott törvény a pénztárak pénzügyi magánnyugdíjbiztosításba olvasztását tűzte ki, a mostani javaslat pedig a következő 14 hónapban a magánnyugdíjpénztárba fizetendő nyolcszázalékos járulék az állami, felosztó-kirovó rendszerbe csoportosítását valósítja meg.

Érdekes ebben a helyzetben az ügy aktuálpolitikai aspektusát féltetni és a magyar nyugdíjrendszer tisztán elméleti alapjait áttekinteni. A járadékok finanszírozásának módja szerint megkülönböztetünk úgynevezett felosztó-kirovó és tökefedezeti rendszereket. A befizetéseket különböző kényszerrel

rendszerre: E két ismérv alapján gyakorlatilag minden intézményszerű nyugdíj-finanszírozó leírható, ez vonatkozik a magyar nyugdíjrendszerre is.

Ami a magyar nyugdíjrendszer valódi problémáit jelenti, minden pillérnél van probléma, s mindegyiknél más módon. Az első pillér legnagyobb gyengesége a demográfia, vagyis az, hogy a jelenlegi folyamatokat tekintve 2050-re fenntarthatatlanná válik: 103 százalékos lesz a nyugdíjasok aránya a járulékfizetőkhöz képest, ez jelenleg 76 százalék.

A második, magánnyugdíjpénztári pillér gyenge pontja az állami szabályozásban és pénztári vállalati kultúrában rejlik. Az állam felelőssége, hogy egy évtizede hiányzik a járadék-szabályozás, a magánpénztárak pedig felelős vállalati magatartás hiányában rosszul teljesítenek a működési

költségek és a hozamok tekintetében. A harmadik, öngondoskodó pillérrel elterjedésének és a magyar társadalomba ágyazódásának komoly akadályosa a megtakarításra vonatkozó jogszabályok állandó változása, az ebből adódó bizonytalanság, amit tovább nehezít a magyar lakosság gyenge pénzügyi kultúrája.

AZ ELSŐ PILLÉR

	Bevétel (milliárd forint)	Kiadás (milliárd forint)	Hiány (milliárd forint)	Járadékbán részesülők (ezer fő)
Nyugdíj-biztosítási alap	2857	2866	520	2733

A MÁSODIK ÉS HARMADIK PILLÉR

	A pénztár vagyona 2009 végén (milliárd forint)	Tagok (ezer fő)
Magánnyugdíjpénztárak	2607	3019
Önkéntes nyugdíjpénztárak	804	1331

Ami a második pillér államosításának elvi és elméleti kérdései illeti, annak áldozata az állami nyugdíjrendszer hosszú távú fenntarthatósága lehet. Eltűnik a egyes rendszer legnagyobb állampolgári előnye, a felosztó-kirovó és a tökefedezeti pillér közötti egyéni kockázatmegosztás. Az egyéni, eddig örökölhető magánnyugdíjpénztári megtakarítások állami közbevetés kerülnek, s emiatt erősödhet az állami gondoskodás iránti igény, drasztikusan csökkenhet az öngondoskodási hajlandóság.

A magánnyugdíjpénztárak a 14 hónapra elzárta tagdíjak kiesése miatt komoly likviditási problémákkal szembesülhetnek. Elsőként rögtön az első hónapokban megjelenhetnek a napi működést veszélyeztető cash flow-problémák, de ha megvalósul a kormány terve, s korlátlannal vissza lehet majd lépni az állami nyugdíjrendszerbe, a jelenleg 2700 milliárd forint megtakarítás azonnali kivonása veszélyeztetheti az állampapírpiacon, a magyar tőzsdén és a jelzáloglevelek miatt a lakossági hitelezést is.

LUKÁCS MARIANNA
IGAZGATÓ, PATIKA-CSOPORT

A MAGYAR MODELL

A kötelező nyugdíjrendszer vegyes, két részből áll: az állami társadalombiztosítási nyugdíjalapból és a magánnyugdíjpénztárakból. Az önkéntes biztosítási formák közül legjelentősebb az önkéntes nyugdíjpénztár, a nyugdíj-előtakarékosági számla (nyesz), valamint az üzleti biztosítások. A társadalombiztosítási nyugdíj összege a járulékfizetés alapját képező kereset mértékétől és a járulékfizetéssel megszerzett szolgálati évek számától függ. A magánnyugdíjpénztár járadéka meghatározott, mivel a befizetések nagysága rögzített, de a kifizetendő nyugdíjszolgáltatások mértékére semmiféle garancia nincs, tehát az esetleges rossz befektetéstől adódó kockázatot is a tag viseli. Önkéntes nyugdíjpénztárak 1993 óta működnek Magyarországon. Ezen intézmények elsődleges szerepe, hogy az első két pillérből várható nyugdíjszolgáltatást kiegészítse. Szintén önkéntes a 2005-től létező nyesz, ami egy olyan befektetési számla, amelyen hosszú távú, nyugdíj-célú megtakarítások helyezhetők el. A fenti lehetőségeken túl biztosítók is kínálnak olyan életbiztosítás, megtakarítás, illetve ezek kombinációjából felépülő termékeket, amelyek célja az időskori létbiztonság megteremtése.

A LEGNAGYOBB BEVÉTELEL RENDELKEZŐ MAGYARORSZÁGI NYUGDÍJPILLÉREK ISMÉRVEI

Az összehasonlítás szempontja	Társadalombiztosítás	Magánnyugdíjpénztár	Önkéntes nyugdíjpénztár
Az intézmény célja	egyéni kockázatok társadalmi kezelése	egyéni kockázat egyéni (csoportos) kezelése	a mindenkori többlet kihasználása
Az intézmény biztosítási alapelve	társadalmi ekvivalencia	egyéni (csoportos) ekvivalencia	egyéni ekvivalencia
A biztosítás természet	nonprofit működés	egyéni (csoportos) tagsági jogviszony	tagsági jogviszony
A biztosításban való részvétel	pénzügyi egyensúly	bevezetési kötelezettség mellett	önkéntes
Az alkalmazott	társadalmi ekvivalencia	egyéni (csoportos) ekvivalencia	önkéntes
Biztosítási technika	biztosított kényszer	egyéni befizetéssel meghatározott	egyéni és munkáltatói
Az intézmény bevételei	kötelező	egyéni befizetéssel meghatározott	egyéni és munkáltatói
A szolgáltatások fedezete	felosztó-kirovó	tökefedezeti egyéni számlás rendszer	egyéni számlás rendszer
	járulékok állami garanciával	a pénztári tagdíjak és az állami pótlás	penztári tagdíjak és az állami pótlás
	az esetleges hiány (deficit) állami pótlása	szok hozama	szok hozama
	a járulékfizetők befizetési állami hozzájárulás	befizetett tőke és annak hozama	befizetett tőke és annak hozama

A következő ötven évben nyugdíjba vonuló 5 millió magyarnak átlagosan havonta 45 ezer forintot kellene félretenni ahhoz, hogy nyugdíjas éveiben ne kelljen nélkülöznie – derül ki az Aviva Csoport egyedülálló európai felméréséből. A helyzet a többi uniós országban sem meggyötört: Európa lakosságának évente akkora összeget kellene megtakarítani, mint amennyit a válság hatásainak csökkentésére összesen fordítottak.

Az európai polgároknak évente 1900 milliárd euró pluszmegtakarításra lenne szükségük ahhoz, hogy nyugdíjas éveikben is normál életszínvonalon tudjanak tovább élni. Ez a szám az Európai Unió 2010. évi GDP-jének 19%-át teszi ki, ami megegyezik azzal a gazdasági mentő csomaggal, amit az Európai Biztonság, az Európai Központi Bank és az IMF meghatározott 2010 májusában a pénzügyi válság kezelésére.

Az Aviva a nyugdíjhiány számszerűsítéséhez megvizsgálta, hogy a 2011 és 2051 között nyugdíjba vonulóknak évenként mennyivel többet kellene félretenniük – az állami és magánnyugdíjra várható jövedelmük mellett –, hogy a nyugdíjas éveiket megelőző jövedelmük 70%-ához juthassanak hozzá, és ezzel ne csökkenjen jelentősen korábbi életszínvonaluk.

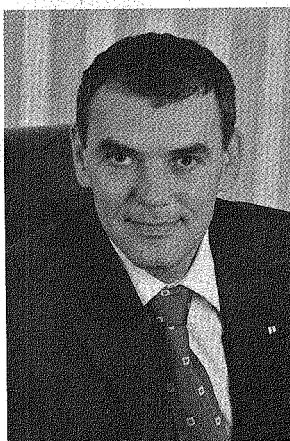
Az Aviva célja az volt, hogy a számok erejével hívja fel az európai uniós országok kormányait és lakosait a hiány öbönbenes mértékére – hangsúlyozta Bartók János, az Aviva Biztosító vezérigazgatója. Hozzátette: A nyugdíjhiány olyan nagyra nyílt, hogy az egyszerű akciókkal már nem lehet kezelni. Összehangolt európai stratégiára van szükség kormányzati és egyéni szinten.

Az európai populáció fele fog nyugdíjba vonulni a következő negyven évben, ami összesen mintegy 400 millió embert jelent, ezért azonnali lépésekre van szükség ahhoz, hogy ne következzen be megdöbbentő katasztrófa a kontinensen. Egyetlen reformlépés önmagában már nem lesz elegendő, hiszen például ha a nyugdíjra váró megtakarítások hozamát 5%-ról 8%-ra emelnék, akkor a hiány még mindig 1661 milliárd euró maradna. Ha csak az állami nyugdíjak mértékét növelnék 10%-kal, az 1589 milliárd euróra mérsékelődne csupán a további nyugdíjkiadások. A nyugdíjkorhatár tíz évvel történő megemlése önmagában még mindig 841 milliárd eurós szakadékot hagyna maga mögött. Ha pedig a lakosság úgy döntene, hogy megelégszik a nyugdíjkor előtti jövedelmének felével, még akkor is 869 milliárd euró fog hiányozni évente a nyugdíjasok megélhetéséhez.

Számos nemzeti kormány vezetett be nemrégiben vagy folytat

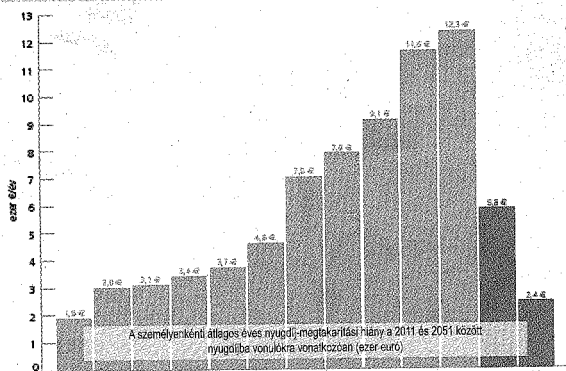
Fenyegető nyugdíjválság Európában

A megoldáshoz az állam, a polgárok és a piac összefogása kell

Bartók János

A személyenkénti átlagos éves nyugdíjhiány európai országokban

dr. Zolnay Judit

Jelenleg is vitát hasonló intézkedésekről, de világossá fog válni a számukra, hogy önmagában egyik politikai intézkedés sem jelent teljes megoldást a nyugdíjhiányra. A kormányzati reformoknak az intézkedések együttesét kell fontolórára venniük: a megtakarítások ösztönzésétől a nyugdíjkorhatár emelésén át a magánszektor szolgáltatásával való együttműködésig, keresve a fogyasztói igényeknek leginkább megfelelő megoldást – fejtette ki Bartók János.

Az éves nyugdíjhiány ugyan országok között változik, de az elmondható, hogy a legnagyobb szakadék a jelenlegi nyugdíjra várókat érinti, és az elvárt nyugdíjkorhatár közötti nyugati-Európában van, különösen igaz ez az Egyesült Királyságra, Franciaországra, Németországra és Spanyolországra. Az első látásra meglepő adat azzal magyarázható, hogy ezen országok népessége kiemelkedően magas, ezért sokan fognak nyugdíjba vonulni az elkövetkező négy évtizedben. A másik ok, hogy ezek az országokban magasabb az életszínvonal, így a nyugdíjkorhatár előtti átlagkereset is, ami a nyugdíjas évekre vonatkozó életszínvonal-elvárásokban is megmutatkozik.

A kelet-közép-európai régióban a nyugdíjhiány várható mértéke jóval kisebb, ami részben a nemrégiben bevezetett nyugdíjreformok hatásának köszönhető, részben pedig az egy főre jutó átlagkeresetek

nagyságával és az ezzel összefüggő elvárt átlagnyugdíj alacsonyabb mértékével is magyarázható – hangsúlyozta Bartók János. Az is igaz, hogy ha a régió lakosságának elküldhető jövedelmére vetjük a nyugdíjhiányt, az csaknem azonos mértékű, mint Nyugat-Európában. Ezekben az országokban ugyanis jelentős az árnycégek és az innen származó jövedelem aránya a lakosság bevételeiben. Ha ezt is beleszámítjuk a bevételek közé, akkor a hiány a régióban akár 60%-kal is magasabb lehet. Ehhez jön még az a várakozás is, hogy a régió lakosságának jövőbeli elvárásai mind a jövedelmeket tekintve, mind a gazdasági növekedés mértékét tekintve jóval meghaladják a jelenlegi szintet, ami megemlíti a majdani elvárt nyugdíjak szintjét is.

„Magyarország lakosainak átlagosan évi 532 ezer forintot kell fejenként félretenni ahhoz, hogy a nyugdíjkorhatár teljes mértékben leheszen zárt. Ez azt jelenti, hogy havonta átlag 45 ezer forintot kell megtakarítani a nyugdíjas éveinkre” – tette hozzá Zolnay Judit, az Aviva Életbiztosító vezérigazgató-helyettese. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a megtakarításokra több lehetőséget kell kidolgozni, és a kockázatokat is egyenlően kell felmérni. Ha a lakosság nem tud többet ennek megfelelően megkalkulálni, akkor több lehetőség kombinációját kellene alkalmazni: a nem nyugdíjra váró megtakarítások

növelését, a munkával töltött idő meghosszabbítását, munkát vállalni a nyugdíjkorhatár túl, vagy végső esetben számláit ki az életszínvonal jelentős csökkenésével is.

„Különszerepet fog játszani az elkövetkező mintegy fél évszázadban, hogy Magyarország állampolgárai mikor és milyen mértékben ebrenek rá az öngondoskodás jelentőségére, és kezdenek el cselekedni saját jól felgött érdekében, felismerve azt, hogy a jövőre való gondoskodás mindenképp kifizetődő” – emelte ki Zolnay Judit. Hozzátette: „A fogynaközponitú szemlélet helyett a megtakarítások fontosságának felismerése kell hogy átvége: minél hamarabb, akár kisebb összegű, de rendszeres megtakarításokkal el kell kezdeni a jövőre való felkészülést”. A pénzügyi szolgáltatók felelőssége, hogy ügyfélközponitú tanácsadással segítsék és áttárhatható termékekkel, továbbá magas színvonalú szolgáltatásokkal tegyék vonzóvá a nyugdíjra váró megtakarítási és öngondoskodási megoldásokat a lakosság számára. A nyugdíjhiány hatatos kezeléséhez összehangolt, átfogó nyugdíjkonceptió részeként megvalósuló reformokra, állami ösztönzések támogatásánál egyéni öngondoskodási megoldásokra, a lakosság alapvető szemléletváltására van szükség, a pénzügyi szolgáltatói szektor bevonásával.